

bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi
bitig Journal of Faculty of Letters
(Cilt/Volume: 3 , Sayı/Issue: 6 , Aralık/December 2023)

**Lisans Öğrencilerinin Kripto Para Yatırımlarına
Yönelmelerinin Nedenleri ve Bu Paraların Riskleri Hakkında
Farkındalıkları Üzerine Sosyolojik Bir Analiz: Muğla Sıtkı
Koçman Üniversitesi Örneği**

**A Sociological Analysis on Reasons of Tendency Investemend to
Cryptocurrency of Undergraduate Students and Their Awareness About the
Risks of Cryptocurrencies: The Example of Muğla Sıtkı Koçman University**

Hasan ŞEN

Prof. Dr.
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

senhasan@mu.edu.tr

 ORCID 0000-0003-2111-2223

Ufuk ÇEVİK

Sosyolog

ucevik79@gmail.com

 ORCID 0000-0001-5712-6323

Araştırma makalesi/Research article

Geliş Tarihi/Received: 10.11.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 28.11.2023

Atıf/Citation

Şen, Hasan ve Ufuk Çevik (2023), "Lisans Öğrencilerinin Kripto Para Yatırımlarına Yönelmelerinin Nedenleri ve Bu Paraların Riskleri Hakkında Farkındalıkları Üzerine Sosyolojik Bir Analiz: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (6), 28-48.

Şen, Hasan ve Ufuk Çevik (2023), "A Sociological Analysis on Reasons of Tendency Investemend to Cryptocurrency of Undergraduate Students and Their Awareness About the Risks of Cryptocurrencies: The Example of Muğla Sıtkı Koçman University", *bitig Journal of Faculty of Letters*, 3 (6), 28-48.

Bu makale iThenticate, turnitin, intihal.net programlarından biriyle taranmıştır.
This article was checked by iThenticate, turnitin or intihal.net.

Öz 2008 yılında merkezi finans anlayışına ve ödemedeki aracı kurumlara karşı çıkartılan kripto paralar, dünyada yeni diyebileceğimiz kadar yakın bir zamanda yaşamımıza girmiştir. Zamanla gelişen bu paralar Covid-19 pandemisi ve dijitalleşmeye bağlı olarak sanal ortamlara artan yönelim ile birlikte gerek dünyada gerekse de özellikle Türkiye’de daha popüler hale gelmiştir. Nitekim vatandaşları dünyada en çok kripto para kullanan ülkeler sıralamasında Türkiye dünyada dördüncü ve Avrupa’da birinci sırada yer almaktadır. Söz konusu paralar özellikle gençler arasında daha fazla ilgi görmektedir. Şöyle ki yaşlı kesim banka mevduatı, arsa, ev ve altın gibi geleneksel yatırım araçlarını tercih ederken gençler ise teknoloji temelli şirketlere ve kripto paralara yatırım yapmaktadırlar. Fakat yüksek volatiliteye sahip olan ve yatırım yapmak için iyi bir seviyede finansal okuryazarlık gerektiren kripto paralar, bazı otoriteler tarafından “kumar derecesinde” yüksek risk içeren spekülâtif bir yatırım olarak görülmektedir. Diğer taraftan teknolojik olarak dolandırılmaya daha fazla müsait olması nedeniyle kripto paralar sıklıkla tartışılmaktadır. Nitekim Haziran 2021’de dünyanın en büyük dolandırıcılığı olarak nitelendirilen “Africrypt” borsası ve Türkiye’de de Thodex ve VeBitcoin aracılığıyla ortaya çıkan kripto para dolandırıcılığı bu duruma örnektir. Bütün bunlar bu konunun toplumsal bir boyut kazandığını, dolayısıyla sosyolojik olarak ele alınması gereken olgu ve problem olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın ana amacı; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğrencilerinin kripto paralara artan ilgisinin nedenlerini sosyolojik olarak analiz etmek, bu kapsamda öğrencilerin konuya dair bilgi ve bilinç düzeylerini saptamaktır. Çalışmanın odağında öğrencilerin kripto para kullanımları ile eğitim durumları, gelir, okudukları bölüm ve özellikle pandemi ile artan dijitalleşme arasında ne tür ilişki olduğunun analizi yer almaktadır. Araştırmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, örneklemini ise adı geçen üniversitenin fakülteleri oluşturmaktadır. Araştırmada niceliksel yöntem kullanılmış ve buna bağlı olarak basit tesadüfi örneklem ile seçilen 257 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır. Yapılandırılmış anketlerle katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, doğum yeri, sürü psikolojisi gibi değişkenler analiz edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kripto Para, Finansal Okuryazarlık, Sosyoloji, Öğrenci

Abstract

Cryptocurrency, which was released in 2008 as an alternative to central finance and intermediary institutions in payment, has recently entered our lives. These coins, which have developed over time, have become popular in the world and especially in Türkiye due to Covid-19 and increasing digitalization. In fact, Türkiye ranks fourth in the world and first in Europe when it comes to the countries whose citizens use cryptocurrency the most. These coins are very common, especially among young people. Middle-aged and elderly people prefer traditional investments such as gold, land, house and banks. Young people are investing in technology-based companies and cryptocurrencies. But these coins have high volatility and require a high level of financial literacy to invest. Therefore, cryptocurrencies are a speculative investment with a high risk of gambling. On the other hand, it is technologically more prone to fraud. For this reason, the security of cryptocurrencies is often discussed. In June 2021, the “Africrypt” exchange was a cryptocurrency scam. Thodex and VeBitcoin cryptocurrency scams have also emerged in Turkey. With all this, it shows that crypto blacks have gained a social dimension. Therefore, cryptocurrencies are a phenomenon and problem that should be addressed sociologically.

The aims of this study are: 1. To analyze sociologically the reasons for the increasing interest in cryptocurrencies in Türkiye, especially among young people; 2. to raise awareness among young people about the dangers of cryptocurrency investments; 3. in this context, to understand the level of knowledge and awareness of the students on the subject; Finally, to analyze the awareness of young people about the risks involved in cryptocurrencies. The focus of the study is the analysis of the relationship between students' use of cryptocurrencies and their educational status, income, department, and especially the pandemic and increasing digitalization.

The field of the research is Muğla Sıtkı Koçman University, and the sample is the faculties of the aforementioned university. The research is done with mixed method. In the first phase, the quantitative method and accordingly simple random sampling are used. A survey is applied to 257 undergraduate students. The age, gender, education,

place of birth and other variables of the participants are analyzed with structured questionnaires

Keywords: Cryptocurrency, Financial Literacy, Sociology, Student

Giriş*

Dijitalleşmenin her geçen gün yaşamımıza daha fazla girdiği bir çağda yaşıyoruz. Eğitimden sanata, üretimden gündelik hayata kadar birçok alanda bilgi teknolojilerinin etkisi artmaktadır. Son dönemlerde özellikle yapay zeka teknolojisi, yaşamımızda etkinliğini sürekli arttırmakta ve toplumu hızla değiştirmektedir. Bu değişimden en fazla ve ilk elden etkilenen alanlardan biri ekonomi olmakta gerek üretim gerekse finansal alan yeni bir biçim kazanmaktadır. Bunun sonucu olarak yeni dijital para sistemleri inşa edilmekte ve kısa sayılabilecek bir sürede tüm dünyaya yayılmaktadır. Kripto para olarak adlandırılan bu paraların popüler olanlardan biri Bitcoin'dir. Söz konusu paralara, her geçen gün birçok kesim tarafından daha çok ilgi göstermektedir. İlgi gösteren kesimlerin başında gençler ve bu çalışmanın konusunu teşkil eden üniversite öğrencileri gelmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kripto paralar hakkında bilgi ve farkındalıklarını, kripto paralara yönelme nedenlerini ve kullanım alışkanlıklarını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde yapılmıştır. Niceliksel yöntem kullanılarak, on bir fakülteden basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilen toplamda 257 öğrenci ile anket yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 24 programıyla analiz edilmiştir.

Öğrencilerin kripto paralara dair düşünce, bilgi ve farkındalıklarını, yeterli finansal okur yazarlık bilgilerinin olup olmadığını ve kripto paraların taşıdığı finansal riskler hakkındaki bilgi düzeylerini sosyolojik olarak analiz etmeyi hedefleyen bu çalışmada, öncelikte kripto paralara dair kavramsal bir analiz yapılacaktır. Ardından çalışmanın yöntemi hakkında bilgi verilecektir. Son olarak saha verileri analiz edilecektir.

1.Kripto Paralara Dair Kavramsal Tartışma

1.1.Kripto Para ve Blockchain'in Kısa Tarihi

Kripto paralar yeni bir teknoloji olarak yaşamımıza yakın zamanlarda girmiştir. Teknolojik gelişmelerin oldukça fazla yaşandığı bu dönemde, birçok alan gibi finansal yapı da değişime uğramış ve yeni finansal ürünler ortaya çıkmıştır. Nitekim Blockchain ve kripto paralar, geleneksel finans anlayışının dışında kalan yeni finansal ürünlere örnek oluşturmaktadır. 2008 yılında kim veya kimler tarafından ortaya çıkarıldığı bilinmemekle birlikte, Satoshi Nakamoto adlı (takma adı da olabilir) bir kişi ya da grup tarafından 21.000.000 arz ile sınırlandırılarak üretilmiş olan ilk kripto para Bitcoin piyasaya sürülmüştür. Bitcoin terimi de literatürde ilk defa yine Nakamoto tarafından yazılan, "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" adlı çalışmada yer almıştır. Bu yazıda kripto paranın işleyişi ve ortaya çıkış nedeni şu şekilde özetlenmektedir:

Aracı finansal kurumların olması, ticaret sırasında aracı kurumlara ücret ödenmesi nedeniyle oldukça masraflı hale gelmektedir. Bu nedenle ticaret için üçüncü taraflara (banka v.s.) ihtiyaç duymadan alışveriş yapacak bir sistemin olmaması bir problemdir. Dolayısıyla asıl ihtiyaç duyulan husus, sistemin güven yerine kriptografik kanıta dayalı olmasıdır (Nakamoto 2008: 1).

Günümüzde oldukça popüler olan kripto paraların kriptografik temellerini Blockchain teknolojisi atmıştır. Günümüzde kullanılan ilk Blockchain yapısı da Bitcoin ile ortaya çıkmıştır. Blockchain yapısına ve resmî belgelerin bilgisayar sistemi tarafından güvenle korunabileceğine dair ilk çalışmalardan birisi, Stuart Haber ve W. Scott Stornetta tarafından yayınlanan, "How To Time-Stamp a Digital Document" (1991: 109) başlıklı makaledir. Adı geçen makalede dijital imza (digital signing) uygulamasına dayalı "zaman

* Bu çalışma 2209-A öğrenci projeleri destekleme kapsamında 2021/1 döneminde 1919B012101157 kodu ile desteklenmiş olan projeden üretilmiştir. Ayrıca X. Sosyoloji Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur.

damgası" ("time-stamp") ile bilgisayar sistemlerinde şifrelemeye dayalı bir teknolojinin mümkün olduğu, böylece birçok belge, ticari, teknolojik sır ve formüllerin çok ucuz bir şekilde ve güvenilir bir yolla saklanabileceğini iddia edilmiştir. Haber ve Stornetta, konuya dair şu iddialı ifadeyi kullanmıştır: "Bunun telif hakkı ve patent yasası üzerinde önemli bir etkisi olabilir ve birçok yazılımdan Coca-Cola'nın gizli formülüne kadar her şeye uygulanabilir" (Haber vd. 1991: 109).

2013 yılında Kıbrıs Hükümeti'nin tasarruf hesaplarını vergilendireceğini ilan etmesiyle birlikte, devletlerin ilk etapta müdahale ve kontrol edemediği bu sisteme talep artmıştır. An itibariye El Salvador dışında bir devlet tarafından itibari para değeri görmese de, kripto paraların bir emtia değeri vardır. Nitekim 2017 yılı başında 750 \$ civarında olan Bitcoin, 2017 yılının sonunda 20.000 \$'a kadar yaklaşmıştır (URL-5). Bu çalışmanın yürütüldüğü 2021 yılında bir ara 60.000 \$'a kadar yükselmiştir. Fakat 22 Mart 2021 tarihinde, ABD Merkez Bankası (Fed) Başkanı Jerome Powell'ın, kripto paraların, "bire ödemeye aracından çok, bire spekülasyon aracı" olduğu yönündeki sözlerinden ve bahsedilen paralara karşı vergilendirme başta olmak üzere bazı tedbirlerin alınacağı açıklamasından sonra kripto paralarda hızlı bir düşüş yaşanmıştır. Bitcoin piyasasında yaşanan bu derece güçlü yükseliş ve geri çekilmeler, söz konusu piyasanın yüksek volatilitelere sahip olduğunu ve riskler barındırdığını göstermektedir.

1.2. Türkiye'de Kripto Para Kullanımı

Kripto kavramı Türkiye'de, Blockchain teknolojisi teriminden biraz uzak olan "oyunmak" fiiliyle birleştirilerek tanımlanmaktadır. Türkiye'de oldukça popüler hale gelen kripto paralar, büyük bir kitle tarafından yatırım aracı olarak kullanılmaktadır. 2019 yılında "Data Light" tarafından yapılmış olan araştırma verilerine göre (URL-1), kripto paraları en çok benimseyen 20 ülke arasında Türkiye 9.sırada iken, 2021 yılının şubat ayında yapılan bir araştırmada, ülkeler arası kripto para kullanımında % 16'lık bir oranla 4.sıraya yükselmiştir (URL-8). Aslına bakılırsa 2019 yılı öncesine bakıldığında da kripto para kullanımında Türkiye yine dünya çapında önemli büyüklükte bir hacme sahipti (Morgan Stanley: 2018; akt. Metin, Alptekin, 2018: 178). O dönemde ING Bank'ın yürüttüğü araştırmada, Türklerin % 45'lik kısmının kripto para sahibi olmayı düşündüğünü ve bu oran itibariyle kripto paraya yöneliminin dünya üzerinde önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır (URL-6). Türkiye'de kripto paralara ilginin özellikle gençler arasında çok daha fazla olduğu, yapılan çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Nitekim Şehmuz Doğan tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin genel olarak kripto paralara yöneldiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yönelimde, fakülteler bazında farklılıkların olduğu da tespit edilmiştir. Mühendislik, İletişim ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin oransal olarak kripto paralara daha yatkın oldukları saptanmıştır (Doğan 2020: 859, 869). Türkiye'de üniversite öğrencisi olan gençlerin kripto paralarla olan ilişkisini konu edinen çalışmamızda, farklı fakültelerde ve bölümlerde okuyan öğrencilerin kripto paralara duydukları ilgi ve yönelimlerin de farklılık olabileceği düşüncesi bir hipotez olarak benimsenmiştir.

Kripto paralara artan yönelimle birlikte, devletler kripto paralara karşı farklı yasalar çıkartmaya başlamışlardır. Türkiye devleti de kripto para kullanımlarıyla ilgili olarak, 16 Nisan 2021 tarihinde yayınlandığı *Resmî Gazete*'de, işletmecilerin kripto paralar ile mal alıp satmasını ve kuruluşların elektronik para transferi yapmasını yasakladığını açıklamıştır (URL-7). Bu haberlerle birlikte Türkiye kripto para piyasasında bir volatilitelere yaşanmış ve bu paralarda % 4 ile % 12 arasında bir kayıp meydana gelmiştir (URL-4).

1.3. Kripto Paraların Türkiye'de İktisaden Tercih Edilme Nedenleri

Kripto paralara yönelimin kuşkusuz birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlar arasında, Covid-19 pandemisi, çağın doğası gereği elektronik ortamlarla daha fazla iştiğal olunması, bu paraların popülerlik kazanması, sürü psikolojisi, Fomo (Fear of Missing Out) yani fırsat

kaçırma korkusu, gençlerin ağırlaşan ekonomik koşullar altında geleceğe dair korku ve belirsizlik yaşamaları ve kısa yoldan zengin olma istekleri yer almaktadır.

1.3.1.Covid-19 Pandemisi

2019 yılında Çin’de başlayıp bütün dünyayı saran Covid-19 pandemisinin, finansal sistem ve kripto para kullanımı üzerinde üç türlü etkisi olmuştur. İlk olarak, virüsü el yoluyla bulaştırma riski nedeniyle fiziki kağıt veya madeni paraların kullanımından uzaklaşmıştır. İkinci olarak, pandemi ile gelen kısıtlamaların, alınan önlemlerin, evde sanal ortamda çalışmayı zorunlu hale getirmesi, insanların sanal ortamın beslediği elektronik yatırımları tanımalarını ve yapmalarını beraberinde getirmiştir. Son olarak ortaya çıkan ekonomik belirsizlik, bir tür güvenli para olarak sunulan kripto para piyasasını desteklemiştir. Bu dönemde iktisadi olarak değerlendirilmesi nedeniyle bahsedilen paralara insanların ilgisi artmıştır (Minutolo vd. 2022: 1). Özellikle popüler kripto paraları olan Bitcoin, Ethereum ve Litecoin bu dönemde önemli bir yükseliş yaşamıştır (Sarkodie vd. 2022: 1-3).

1.3.2.Popüler Olana Yönelim

İnsanların bir yatırım aracı olarak gördükleri kripto paralara karşı ilgilerinin artmasında, söz konusu paraların popüler olması çok etkili olmaktadır. Özellikle sosyal medya, bir yatırım aracının popüler olma hızını oldukça arttırmaktadır. Sosyal medyayı fazlasıyla kullanan ve sanal ortamlarla ilişkisi yüksek olan gençlerin, popüler kripto paralara yönelimi bu bağlamda şaşırtıcı değildir. Nitekim, Mehmet Cihangir, Eray Baysa, Fahrettin Söker ve Sevim Ezgi Eroğlu’nun (2019: 510, 519), Cumhuriyet Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin kripto paralara duydukları ilginin gerisinde popülerlik etkisinin önemli bir faktör olduğu saptanmıştır. Bu safhada şunu belirtmek gerekir, Cihangir ve arkadaşlarının çalışması Covid-19 salgını öncesinde yapılmıştır. Pandemi ve sonrasında yaşanan gelişmeler, ifade edildiği üzere söz konusu popülerliği daha da arttırmıştır. Kripto paralara yönelmede, artan popülerliğin etkisiyle de ivme kazanan kitle/sürü psikolojisi etkili olmuştur.

1.3.3.Sürü Psikolojisi

Literatürde bulaşma etkisi olarak tanımlanan “sürü psikolojisi” (Bandwagon), insanların başta siyasi veya ekonomik alanda olmak üzere tercihlerini çoğunluğa uyarak yapması anlamına gelmektedir (Schmitt-Beck 2008: 1). Bu durum, daha yüksek ürün talebini ortaya çıkarmaktadır. Burada insanları çoğunluğa uymaya iten etkiler devreye girmektedir ki ekonomi bu noktada çok önem kazanmaktadır (Dal 2020: 93). Bu çalışma bağlamında değerlendirildiğinde, insanların devreye soktukları reklam-pazarlama gibi uygulamalar ve sosyal medya kanallarının kripto paralar hakkında yaptıkları paylaşımlar, sürü psikolojisi oluşturmada, onu yönlendirmede ve insanların seçim yapmalarında oldukça etkili olmaktadır. Örneğin ünlü iş insanı Elon Musk tarafından yapılan DOGE Coin reklamı sonrasında oldukça fazla kişi DOGE Coin’e yönelmiştir. Tabi ki bu yönelimde kitlelerin fırsatı kaçırma korkusu da etkili bir faktör olarak iş görmektedir.

1.3.4.FoMo (Fırsat Kaçırma Korkusu)

Daha ziyade ekonomi disiplininde kullanılan bir tabir olan FoMo, en genelde bir kişinin herkesin yararlandığı fırsattan yararlanamadığı, fırsatı kaçırdığı düşüncesini daha doğrusu endişesini ifade eder (Metin-Orta 2020: 68). Çeşitli mecralarda yapılan haberler, büyük miktar para kazanan simalara ayrılan reklamlar, tevatürler, yakınlardan duyulan havadis ve haberler, insanlarda “herkes kazanıyor ben geri kalıyorum” duygusunu oluşturabilmektedir. Bu da insanların sürünün peşine takılmasına ve ani kararlar vermesine neden olabilmektedir. Bu süreçte özellikle sosyal medya ve yatırımcı sitelerinde görülen “kripto para zenginleri” reklamlarında, “küçük miktarla büyük paralar kazanan” insanların hikayelerine yer verilmesi, özellikle gençlerde yatırımcı duygusu ve kazanma hırsı yaratmaktadır. Fakat bu reklamlarda örneğin evini, arabasını satıp kripto para alan ve büyük düşüşlerde varlıklarını kaybeden kişilerin hikayelerine hiçbir biçimde yer

verilmemektedir. Çünkü zengin olma isteği insanların ilgisine daha fazla mazhar olmaktadır.

1.3.5. Geleceğe Dair Umutsuzluk ve Kaygı

Öğrencilerin kripto paralara yönelmelerindeki bir önemli neden de mevcut ekonomik koşulların ağır olması, bundan dolayı gençlerin sahip oldukları umutsuzluk hissi ve geleceğe dair duydukları kaygıdır. Zira öğrenciler bu kaygıları bir nebze azaltmak, biraz para kazanmak, yatırım yapmak ve bir işe yaradıkları düşüncesini hissetmek için bu alana yönelmektedirler.

1.3.6. Zengin Olma İsteği

Türkiye’de kısa yoldan ve hızlı biçimde zengin olma isteği, başta gençler arasında olmak üzere toplumun çeşitli kesimlerinde karşılık bulmaktadır. Bu eğilim geçmişte de görülmektedir. Nitekim Yılmaz ve Sarıgöllü’nün 1982 yılında yaptıkları bir çalışma, Türkiye’de zengin olmak isteyip paralarını o dönem bankerlere yönlendiren kişilerin oranının %55 olduğunu ortaya koymakta ve paralarını bankere yöneltenlerin %85’inin reklamlardan etkilendiğini göstermektedir (Yılmaz ve Sarıgöllü 1982: 103-105). Söz konusu durumun hala geçerli olduğunu iddia eden çalışmamız, kripto paraya yönelimin gerisinde insanların ve özellikle gençlerin kısa yoldan ve hızlı bir şekilde zengin olma isteğinin olduğunu varsaymaktadır. Bu istek gençler arasında, son dönemlerde özellikle kripto paralara ilgilenmek ve onlara yatırım yapmak şeklinde tezahür etmektedir. Fakat kripto paralar bir yatırım aracı olarak çok yüksek risk taşımaktadır. Çünkü Blockchain ve kripto paralar, her gün olumlu veya olumsuz anlamda yeni bir gelişmeye açık olan ve geleneksel finans anlayışının dışında bir teknolojik yatırım aracıdır. Buna rağmen gençler bu riski çoğu zaman göze alabilmektedirler. Örneğin Uçkun ve Dal, kripto para yatırımcılarının yatırım esnasında aldıkları riskler bazında yaptıkları sınıflandırmada, yatırımcıların %62’den fazlasının ortalamanın üstünde risk aldıklarını ve “agresif yatırımcı tipi” olduklarını gözler önüne sermektedir (Uçkun vd. 2021: 161-167).

Burada bahsedilen nedenler, özellikle gençlerin kripto paralara yönelimlerinde ciddi rol oynamaktadırlar. Gençlerin yönelimleri yüksek risk anlamına da gelmektedir. Bu risklerden birisi de sözü edilen paraların anlık fiyat dalgalanmalarına sıkça uğramasıdır. Sadece yeterli ekonomik ve finansal okur-yazarlığa sahip olunmaması durumu bile, bu dalgalanmayı yönetemeyen insanların zamanla çok büyük maddi ve buna bağlı manevi kayıplar yaşayabilmelerine yol açabilmektedir.

1.4. Kripto Paralar ve Volatilité

Volatilité, menkul kıymetler piyasasında kısa süre içinde yaşanan fiyat dalgalanmaları ve piyasa içinde oluşan fiyat oynaklığı olarak tanımlanmaktadır. Piyasa içinde oluşan özellikle yüksek volatil hareketler, piyasaya karşı duyulan güveni azaltmaktadır. Çünkü bu dalgalanmalar sonucu paralarda yaşanan sert yükseliş ve düşüşler, kişilerin ani para kazanmaları veya kaybetmeleri demektir. Ancak bu durum, fazla ve hızlı para kazanma ihtimali kadar ani ve düşük para kaybetme riskini de beraberinde getirmektedir (Karabıyık vd. 2007: 64). Nitekim çok keskin düşüşlerin yaşandığı durumlarda, eldeki ürünü satmaya fırsat dahi kalmayabilir. Bu da insanlarda ciddi gerginliklere yol açabilir.

Türker Teker, Ayşen Konuşkan, Vesile Ömürbek ve İsmail Bekçi, “Bitcoin Ve Kripto Paralar Hakkında Çıkan Haberlerin Bitcoin Fiyatları Üzerine Etkisi” (2020: 73) başlıklı çalışmalarında, kripto paralarla ilgili çıkan haberlerin etkisiyle piyasada oluşan dalgalanmaları incelemiştir. Buna göre, söz konusu dalgalanmalar bazen çok yüksek seviyelere çıkabilmektedir. Bunda da kripto paraları, hareketliliği kontrol edecek belli bir merkezin ve devlet organlarının olmayışının ciddi etkisi vardır. Ahmet Sel (2020: 97), “Pandemi Sürecinde Altın Fiyatları ile Kripto Para İlişkinin Makine Öğrenme Metotları ile İncelenmesi” başlıklı çalışmada, Covid-19 pandemisiyle birlikte piyasaların oldukça gel

git yaşıyor olması nedeniyle, yatırımcıların yatırım yaparken aldıkları kararların oldukça büyük önem taşıdığına vurgu yapmaktadır. Kripto paralar gibi spekülasyon piyasası araçlarının, piyasaları uzun vadeli değil kısa vadeli manipüle ettiklerini ortaya koymaktadır.

Kripto paraların taşıdığı bir diğer risk, kontrol mekanizmalarının yokluğu nedeniyle, bu paraların geleneksel yatırımlara oranla mali dolandırıcılığa daha açık olmasıdır.

1.5.Kripto Para Dolandırıcılığı

Finansal alanda elektronik temelli bir yatırım olması nedeniyle, kripto para borsalarında sisteme izinsiz erişim elde etme (hacklenme) ya da bizi şirket yöneticileri tarafından dolandırılma olayları görülebilmektedir. Nitekim 2017 yılı sonunda büyük borsalardan olan "Bithumb" borsası hacklenmiştir (URL-2). Haziran 2021'de dünyanın en büyük dolandırıcılığı yaşanmış ve "Africrypt" borsasından 3,6 milyon \$ çalınmıştır (URL-3). Türkiye'de de *Thodex* ve bu çalışmanın yapıldığı il olan Muğla'da *VeBitcoin* şirketi aracılığıyla kripto para dolandırıcılığı yaşanmıştır. Özellikle Türkiye'de bu yatırım alanının yeni olması, alana dair bilgi ve finansal okuryazarlığın azlığı konunun istismar edilmesini kolaylaştırmaktadır.

1.6.Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık sadece kripto paralar için değil genel olarak tüm yatırımlar için son derece önemlidir. Zira her mesleğin nasıl ki temel bilgileri varsa, ekonominin de temel bilgileri vardır. Türkiye genelinde yapılan araştırmalarda, finansal okuryazarlık oranının genel olarak iyi bir seviyede olduğu görülmektedir. Türkiye'de yapılan finansal okuryazarlık araştırmalarını temel aldığımızda ortaya çıkan sonuç, her yıl finansal okuryazarlığın oranının artmakta olduğudur. Nitekim 2013 yılında %59,9, 2014 yılında %59,4, 2015 yılında %60, 2016 yılında %60,1, 2017 yılında %60,8 olan finansal okuryazarlık 2018 yılında % 61,5 seviyesinde seyretmektedir (Karaca 2018: 2). Fakat bu oranlar yaş grupları ve mesleklere göre farklılık gösterebilmektedir. Nitekim lisans öğrencilerinin hangi boyutta finansal okuryazarlığın olduğunu tespit etmek amacıyla, Gaziantep Üniversitesi öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, finansal okuryazarlık oranının %48 olarak çıktığı görülmektedir. Araştırma sonucuna göre, erkekler kadınlara göre ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri diğer fakültele göre daha yüksek finansal okuryazarlığa, Mimarlık Fakültesi öğrencileri en düşük finansal okuryazarlığa sahiptir (Kılıç vd. 2015: 144). Finansal okuryazarlığın fakültele göre dikkat çekici farklılığı elinizdeki makalede de bir hipotez olarak benimsenmiştir.

1.7.Ters Seçim

Mali piyasada sıklıkla kullanılan bir terim olan ters seçim, piyasayı olumsuz etkileyen sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar piyasada tarafların, birbirinin mallarının kalitesini gözlemleyemediği durumlarda belirir (McConnel vd. 1996, akt. Erdoğan 2008: 2). Ters seçim aynı zamanda literatürde "limon problemi olarak bilinir. George A. Akerlof tarafından ortaya atılan bu limon teorisine göre, insanlar iyi veya kötü olduğunu bilmeden veya anlamadan bir araba satın alırlar. A.B.D.'de sokak jargonunda bu arabalara limon denir ki bunun nedeni bu arabaların çoğunlukla sorunlu araçlar olmasıdır. İnsanlar kötü araç olduğunu bilmeden, iyi olarak tanıtılan bir arabayı, değerinin çok üzerinde çok fazla para vererek alırlar, yani ters seçim yaparlar (Akerlof 1970: 489).

Ters seçim yapılmasına neden olan en önemli etkenlerden birisi yeterli finansal okuryazarlığa sahip olunmaması, diğer unsur ise yatırım yapılırken duygusal davranılmasıdır. Bu durumu anlamak için davranışsal finans ve sürü psikolojisine değinmek gerekir. Davranışsal finans, kişilerin yatırım yaparken sadece rasyonel nedenlere dayanmadıkları, daha önce bahsedildiği üzere duygusal ve sürü psikolojisiyle yatırım yaptıkları da bilinmektedir (Tufan ve Sarıççek 2013: 166). Geleneksel finans teorileri, insanın rasyonel varlık olduğu hipoteziyle hareket etmektedir ancak gerçekte bugün insanların finansal alanda salt-rasyonel olarak hareket etmedikleri açıktır. Bu nedenle davranışsal finans teorileri, kendini güncelleyerek psikolojik etkenleri de inceleme kapsamına almaktadır. Nitekim psikolog Daniel Kahneman, yatırımcıların ekonomik karar

alırlarken bazen akılcı düşünce yerine sezgilerine güvenmeyi tercih ettiklerini ifade etmektedir (Akın 2017: 12-13). Örneğin Elon Musk, Bitcoin'e karşı sergilediği olumlu tavrı sayesinde Bitcoin'e olan güven maksimum seviyelere çıkmıştır. Bu da rasyonel seçim ve finansal okuryazarlık yerine daha önce ifade edildiği üzere, popüler olana yönelim ve duygusal tercihler gibi faktörlerin öne çıkmasına yol açmıştır. Çünkü kripto paralara karşı geliştirilen güven konusunda kurumsal ilişkilerden ziyade sosyal medyanın da etkisiyle kişiler daha belirleyici olmuştur.

1.8.Riziko

Çalışmada kullanılacak kavramların sonuncusu olan, risk ve tehlike kelimeleriyle eş anlamlı olarak kullanılan "riziko", zarara uğrama tehlikesi anlamına gelmektedir. Riziko kavramı daha ziyade sigortacılık alanında kullanılmaktadır (Mergen Bayer 2019: 10-11). Kripto para piyasası, şayet iyi bir finansal okuryazarlığa sahip olunması halinde, grafik okuma, formasyon takibi ve indikatörler sayesinde olası hareketlerin uzmanlar tarafından öngörülebileceği bir sistemdir. Ancak ifade edildiği gibi finansal okuryazarlığın olmadığı ve sürü psikolojisiyle hareket edildiği durumlarda bu öngörülebilirlik ortadan kalkar ve belirsizlik ortaya çıkar. Bu da risklerin artması anlamına gelir. Piyasada yatırımcıya riziko yaratan diğer unsurlar ise, biraz önce ele alındığı üzere kripto para borsa dolandırıcılığı ve hacklenme, yani elektronik saldırıya uğrama durumudur (Kahveci vd. 2021: 271-272).

2.Araştırmanın Yöntemsel Modeli

2.1.Araştırmanın Konusu, Önemi ve Özgün Değeri

Kripto paralara dair yapılan çalışmalar genelde iktisat disiplini ekseninde, ağırlıklı olarak yazılım ve finansla ilgili olmaktadır. Zira çalışma esnasında yapılan literatür taraması, kripto paralara olan rağbetin ve yönelimin sosyolojik nedenlerini konu alan bir araştırmanın olmadığını göstermiştir. Kripto paralar her ne kadar bir finansal yatırım gibi görülse de sözü edilen paraların etrafında inşa edilen toplumsal yaşamın, kripto paraları kullanan, onu etkileyen ve ondan etkilenen kişilerin varlığında sosyolojik bir konudur da. Dolayısıyla gerek kripto paralara üniversite öğrencilerinin gösterdiği ilginin gerisindeki sosyolojik nedenlerin gerek kripto paraların barındırdığı finansal risklerin gerekse risklerin doğurduğu kayıpların oluşturduğu psikolojik tedirginliğin analizi çok önemlidir.

2.2.Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Çalışmada nicel yöntem ve anket tekniği kullanılmıştır. Yapılandırılmış ankette; Likert skalası ya da çoktan seçmeli sorulara yer verilmiştir. Zira bu anket türüyle sınıflandırma ve derecelendirmeler yapılır (Arıkan 2018: 103). Yapılandırılmış anketle yaş, cinsiyet, eğitim durumu, doğum yeri gibi sosyolojik faktörlerin analizi, T testi ve Çapraz Tablo testleri SPSS 24 programı yoluyla yapılmıştır.

2.3.Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni Muğla ilinde yer alan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'dir. Daha önce ifade edildiği üzere 2021 yılında kripto para borsa sahiplerinin yaptığı Thodex ve Vebitcoin dolandırıcılık nedeniyle Türkiye piyasasında dalgalanmalar ve piyasaya karşı tepkiler oluşmuştur. Vebitcoin şirket merkezinin Muğla olması, bu çalışmanın Muğla ilinde yapılmasının sembolik bir nedenidir. Çalışmanın örneklemi ise adı geçen üniversiteye bağlı Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İslâmi İlimler Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Teknoloji Fakültesi, Turizm Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. 2021 yılında basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiş 257 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır.

2.4.Araştırmanın Hipotezleri

-H.1. Kripto paraya yatırım yapma eğilimi erkek öğrencilerde kadın öğrencilerden daha fazladır.

-H.2.Doğum yeri faktörü kripto para yatırımı üzerinde etkili olmaktadır.

-H.3.Öğrencilerin okudukları fakülteler kripto para yatırımı üzerinde etkili olmaktadır.

-H.4.Covid-19 Pandemisi ile birlikte artan dijitalleşme, öğrencilerinin kripto paralara yönelmeleri üzerinde etkili olmuştur.

-H.5.Kripto paralar konusunda öğrencilerin ilgilerine rağmen, finansal okuryazarlık bilgisinin yetersiz olması onların yatırım yaparken ters seçim yapmaları ve para kaybetmeleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.

-H.6.Öğrencilerin yüksek risk taşımasına rağmen kripto paralara yatırım yapmalarının gerisinde gelecek kaygısını azaltmak, umutsuzluğu bir nebze gidermek, kısa yoldan para kazanmak ve zengin olmak gibi hedefler yatmaktadır.

4.Verilerin Analizi: Demografik ve Problematik Analiz

Çalışmanın bu bölümünde üniversite öğrencilerinin kripto paralara yönelimin gerisinde eğitim, cinsiyet, doğum yeri, ekonomik durum gibi faktörlerin sosyolojik olarak etkili olup olmadıklarını ve varsa etki derecelerini görmek adına aşağıdaki sorular sorulmuş ve analizler yapılmıştır.

Tablo 1. Kripto Para Yatırımı ve Cinsiyet İlişkisi

		Popüler olan kripto paraları satın alırım			Toplam	
		Evet	Bazen	Hayır		
Cinsiyetiniz	Erkek	Sayı	14	72	62	148
		Toplam %	5,7%	29,4%	25,3%	60,4 %
	Kadın	Sayı	11	37	48	96
		Toplam %	4,5%	15,1%	19,6%	39,2 %
	Diğer	Sayı	1	0	0	1
		Toplam %	0,4%	0,0%	0,0%	0,4 %
Toplam		Sayı	26	109	110	245
		Toplam %	10,6%	44,5%	44,9%	100,0%
Pearson Ki-Kare			10,87	df=4	p=0,028	

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 39,2'ini kadınlar, % 60,4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Kendini bu cinsiyetlerin dışında gören de 1 kişi mevcuttur. Sahada yapılan gözlemler ve karşılaşılan deneyimlerden hareketle, erkeklerin ekonomi ve özellikle günümüzde popüler olan kripto paralara ilgisinin, kadınlara oranla daha fazla olduğu şeklinde bir kanaate ulaşılmış ve bu kanaat araştırmada bir hipotez olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda bu paralara yatırım yapmaları bakımından cinsiyet faktörünün bir rol oynayıp oynamadığını açıklamak için, elde edilen veriler çapraz teste tabi tutularak analiz edilmiştir. Test sonucunda ortaya çıkan $p=0.028$ değeri 0,05 değerinden küçük olduğundan kadın ve erkek öğrenciler arasında kripto paralara yönelme konusunda anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, H.1. "Kripto paraya yatırım yapma eğilimi erkek öğrencilerde kadın öğrencilerden daha fazladır" şeklindeki hipotezin doğrulandığını göstermektedir. Türkiye'de en genel anlamda erkeğe yüklenen evi geçindirmek gibi üstlendiği geleneksel roller, erkeklerin paraya düşkünlüğü ve de ilgisi bunlar arasında sıralanabilir. Fakat söz konusu nedenleri analiz etmek bu çalışmanın sınırlarını aşmakta ve başka bir çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Bu nedenle burada sadece erkeklerin kadınlara oranla finans piyasalarıyla daha fazla ilgilendiği tespiti ile yetinilecektir.

Çalışmada kripto paralara dair ilginin bölgelere değişkenlik gösterip göstermediğini saptamak amacıyla katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtları içeren tablo şu şekildedir.

Tablo 2. Katılımcıların Doğum Yerleri

		Popüler olan kripto paraları satın alırım			Toplam	
		Evet	Bazen	Hayır		
Doğum Yeriniz?	Marmara	Sayı	7	27	22	56
		Toplam %	2,8%	11,0%	8,9%	22,8%
	Ege	Sayı	6	23	25	54
		Toplam %	2,4%	9,3%	10,2%	22,0%
	Akdeniz	Sayı	5	20	23	48
		Toplam %	2,0%	8,1%	9,3%	19,5%
	İç Anadolu	Sayı	3	19	18	40
		Toplam %	1,2%	7,7%	7,3%	16,3%
	Karadeniz	Sayı	2	2	11	15
		Toplam %	0,8%	0,8%	4,5%	6,1%
	Doğu Anadolu	Sayı	0	4	7	11
		Toplam %	0,0%	1,6%	2,8%	4,5%
	Güney Doğu Anadolu	Sayı	3	13	6	22
		Toplam %	1,2%	5,3%	2,4%	8,9%
		Sayı	26	108	112	246
		Toplam %	10,6%	43,9%	45,5%	100,0%
Pearson Ki-Kare			12,46	12		0,410

Tablodan da anlaşılacağı üzere kripto paralara yatırım yapma noktasında birbirine yakın değerler ortaya çıkmıştır. Nitekim Ki-Kare test sonucunda ortaya çıkan $p=0.41$ değerinin 0,05 değerinden büyük olması bunun iki faktör arasında anlamlı bir fark olmadığını bir kanıttır. Bu durumda, H.2. “Doğum yeri faktörü kripto para yatırımı üzerinde etkili olmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamaktadır. Hemen her bölgede kripto paralara karşı bir ilgi bulunmaktadır. Fakat Marmara Bölgesi’nin sözü edilen paralara olan ilgisi diğer bölgelerden bir nebze yüksektir. Bu durum, o bölgede başta İstanbul gibi finans ve sanayi piyasasının merkezi olan şehirlerin bulunmasıyla açıklanabilir.

Tablo 3. Katılımcıların Okudukları Fakülteler

	Ankete Katılanlar		Kripto Para Yatırımı Yapanlar	
	Sayı	%	Sayı	%
Edebiyat Fakültesi	29	11,3	23	79,31
Eğitim Fakültesi	24	9,3	21	87,50
Fen Fakültesi	22	8,6	16	72,72
İktisadi Bilimleri Fakültesi	32	8,6	19	59,37
İslami İlimler Fakültesi	18	7,8	14	77,77
Mimarlık Fakültesi	22	10,9	1	4,51
Mühendislik Fakültesi	20	7,8	17	85
Sağlık Bilimleri	28	8,2	24	85,71
Spor Fakültesi	21	8,2	17	81
Teknoloji Fakültesi	20	12,5	18	90
Turizm Fakültesi	21	7,0	11	52
Toplam	257	100	202	100

Araştırmada 257 kişiyle anket yapılmasına karşın bunlardan 202 kişinin kripto para yatırımı yaptığı saptanmıştır. Ankete katılan öğrenciler içinde kripto para yatırımı yapanların oranı yüksektir. Ankete katılan Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin %79,31'i kripto para yatırımı ile ilgilenmektedir. Bu oran Eğitim Fakültesi'nde %87,50, Fen Fakültesi'nde %72,72, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde %59,37, İslâmi İlimler Fakültesi'nde %77,77, Mimarlık Fakültesi'nde %4,5, Mühendislik Fakültesi'nde %85, Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde %85,71, Spor Bilimleri Fakültesi'nde %81, Teknoloji Fakültesi'nde %90, Turizm Fakültesi'nde ise %52 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin kripto para yatırımı yapmaları ile okudukları fakülte arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemek için çapraz tablo analizi yapılmıştır.

Tablo 4. Kripto Para Yatırımı ve Fakülte İlişkisi

		Popüler olan kripto paraları satın alırım			Toplam
		Evet	Bazen	Hayır	
Edebiyat Fakültesi	Sayı	4	13	11	28
	Toplam %	1,6%	5,3%	4,5%	11,3%
Eğitim Fakültesi	Sayı	0	8	16	24
	Toplam %	0,0%	3,2%	6,5%	9,7%
Fen Fakültesi	Sayı	1	8	12	21
	Toplam %	0,4%	3,2%	4,9%	8,5%
Mimarlık Fakültesi	Sayı	1	12	9	22
	Toplam %	0,4%	4,9%	3,6%	8,9%
Mühendislik Fakültesi	Sayı	0	8	9	17
	Toplam %	0,0%	3,2%	3,6%	6,9%
Sağlık Bilimleri Fakültesi	Sayı	4	12	12	28
	Toplam %	1,6%	4,9%	4,9%	11,3%
Teknoloji Fakültesi	Sayı	4	8	6	18
	Toplam %	1,6%	3,2%	2,4%	7,3%
Turizm Fakültesi	Sayı	4	6	10	20
	Toplam %	1,6%	2,4%	4,0%	8,1%
Spor Bilimleri Fakültesi	Sayı	1	15	5	21
	Toplam %	0,4%	6,1%	2,0%	8,5%
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Sayı	1	12	18	31
	Toplam %	0,4%	4,9%	7,3%	12,6%
İslami İlimler Fakültesi	Sayı	6	7	4	17
	Toplam %	2,4%	2,8%	1,6%	6,9%
Toplam	Sayı	26	109	112	247
	Toplam %	10,5%	44,1%	45,3%	100,0%
Pearson Ki-Kare		38,11	20		0,009

Yapılan Ki-Kare testi sonucunda elde edilen $p=0.009$ değeri 0,05 değerinden küçük olduğundan öğrenci olunan fakülte ve kripto paralara yatırım yapılma arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, H.3.“Öğrencilerin okudukları fakülteler kripto para yatırımı üzerinde etkili olmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmaktadır. Tabloda da görüldüğü şekliyle İktisat Fakültesi öğrencilerinin diğer bazı fakültele göre, kripto paralara yatırım yapmak noktasında daha düşük bir orana sahip olması ilk etapta ilginç gelebilir. Çünkü o fakültenin öğrencilerinin, ekonomi temelli bir eğitim almaları nedeniyle kripto paralara daha yüksek bir ilginin olması beklenebilirdi. Fakat başka bir açıdan düşünüldüğünde, o fakültede verilen eğitimin o öğrencilerde kripto paraların riskleri hakkında bir farkındalık geliştirmesinin, bu yatırımlardan uzak durmaya neden olduğu düşünülebilir. Nitekim Cihangir ve arkadaşlarının Cumhuriyet Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinden anket yoluyla 131.000 öğrenciyle yaptıkları çalışmada, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin, diğer fakültele oranla doğal olarak konuya dair daha yüksek bir farkındalığa sahibi olduğu görülmektedir (Cihangir vd. 2019: 510, 519).

Araştırmada kripto paralara yapılan yatırımların gerisinde Covid-19 pandemisinin etkili olduğu konusu bir hipotez olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda katılımcılara yöneltilen, “Kripto paralara ne zaman yatırım yapmaya başladığınız?” şeklindeki soruya verilen cevaplar şu şekildedir.

Tablo 5. Kripto Paralara Yatırım Yapma Zamanı

Yıl	Sayı	%
2021	91	35,4%
2020	60	23,3%
2019	32	12,5%
2018	9	3,5%
2017 ve öncesi	10	3,9%
Cevapsız	55	21,4%
Toplam	257	100,0%
T:0,000		

Elde edilen verilerden de görüleceği üzere kripto paralara yönelme konusunda yıldan yıla bir artış yaşanmıştır. Özellikle 2019 yılında başlayan Covid-19 pandemisi ile bu artışın büyük bir ivme kazandığı söylenebilir. Veriler T testine tabi tutulmuştur. T=0,000 sayısının 0.05'ten küçük olması, yıllara göre değişen yatırımlarda anlamlı bir fark olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca bu konuya dair öğrencilerin düşüncelerine doğrudan başvurulmuş, Covid-19 pandemisi ile birlikte artan dijitalleşmenin kripto paralara yönelimdeki etkisi konusunda aşağıdaki düşünceler alınmıştır.

Tablo 6. Kripto Paraların Popülerleşmesinde Pandemi ve Dijital Yaşam Etkisi

Covid-19 Pandemisi ile birlikte internet ve dijital alanlara yönelim hızlanmış, kripto paralara olan ilgi ve popülerliği artmıştır		
	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	5	%1,9
Katılmıyorum	10	%3,9
Kararsızım	8	%3,1
Katılıyorum	113	%44
Kesinlikle katılıyorum	119	%46,3
Boş bırakılan	2	%0,8
Toplam	257	%100

Tabloda da anlaşılacağı üzere, pandemi döneminde kripto paralara yönelim artmıştır. Minutolo, Kristjanpoller ve Dheeriya'nın (2022: 1) teorik bölümde ele alınan, pandeminin kripto paralara artan ilgide önemli bir faktör olduğu şeklindeki görüşlerinin bu çalışmada da teyit edildiği görülmektedir. Nitekim pandemi nedeniyle kapanmaların başladığı dönemde insanların yaşamlarında birçok köklü değişim yaşanmıştır. Uzaktan erişim imkanı ile evde çalışma, eğitim ve sosyalleşme sanal ortamlara kaymıştır. Bu dönemde hemen her kesimden insan bu bilgisayar teknolojileriyle çok daha fazla iç içe geçmiştir. Böylece özellikle Bitcoin, Ethereum ve Litecoin gibi popüler kripto paralar başta olmak üzere teknoloji merkezli yatırımlara yönelme oranı oldukça artmıştır (Sarkodie vd. 2022: 1-3). Bu veriler, H.4. “Covid-19 Pandemisi ile birlikte artan dijitalleşme, öğrencilerinin kripto paralara yönelmeleri üzerinde etkili olmuştur” şeklindeki hipotezini doğrulamaktadır. Gençlerin teknolojiye olan üst düzey ilgisinin bu dönemde daha da artması, kripto paralara

dair gerek arkadaş çevresinde gerekse sosyal medyada yapılan konuşmalar ve yorumlar onların ilgilerini daha da çekmiştir.

Sosyal ağ ve arkadaş çevresi, kripto paralara yönelimde çok etkili olmaktadır. Özellikle 2020 ve 2021 yıllarında olan yatırım oranlarının artışına dikkat edecek olursak kripto paraların popülerleşmesiyle birlikte öğrencilerin bu alana daha da yöneldiği görülmektedir. Çalışmada elde edilen sonuçlar, Cihangir ve arkadaşlarının (2019: 510, 519) yaptıkları çalışmada, kripto paralara duyulan ilginin gerisinde popülerlik etkisinin olduğu, bunun da öğrencilerin kripto paralarla işlem yapma eğilimini arttırdığı şeklindeki tespitleriyle paralellik göstermektedir.

Özellikle sosyal medyada büyük paralar kazanan kişilerin hikayelerinin paylaşılması da bu kripto paraların hızlı ve cezbedici şekilde yayılmasına yol açmaktadır. Buna eşlik eden sürü psikolojisi de öğrencilerin kripto paralara yönelimlerinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Diğer yandan kurumsal yatırımcıların ve büyük şirketlerin bu paralara dair sergiledikleri olumlu veya olumsuz tavırlar da bu paralara karşı yönelimleri belirlemektedir. Nitekim aşağıdaki tablo konuya dair önemli veriler sunmaktadır:

Tablo 7. Kurumsal Yatırımcıların Tutumlarının Kripto Paralara Yönelim Üzerindeki Etkisi

	Sayı	%
Kesinlikle katılmıyorum	29	%11,3
Katılmıyorum	9	%3,5
Kararsızım	27	%10,5
Katılıyorum	63	% 24,5
Kesinlikle katılıyorum	124	%48,2
Boş bırakılan	5	%1,9
Toplam	257	%100

Katılımcılara, “Kurumsal yatırımcıların kripto paralara yatırım yapması güvenimi artırıyor”, şeklindeki ifadeye katılıp katılmadıklarını sorulduğunda, tablodan da görüleceği üzere katılıyorum (% 24,5) ve kesinlikle katılıyorum (% 48,2) seçeneklerini işaretleyenlerin oranı, % 72,7 gibi bir seviyeye ulaşmaktadır. Örneğin “Tesla” gibi büyük ticari kuruluşların kripto paralarla işlem yapacağını duyurması ile oluşan “büyük yatırımcı bu sisteme dahil oluyorsa bildiği bir şey vardır” düşüncesi bu paralara yönelimi hızlandırmıştır. Bunda Schmitt’in (Schmitt-Beck 2008: 1) tarif ettiği sürü psikolojisinin (Bandwagon) kripto paralara yapılan yatırımda çok önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

Araştırmada merak edilen bir diğer önemli konu da öğrencilerin yatırım hakkında ne denli finansal okuryazarlığa sahip olduklarıydı. Bunu tespit etmek için, özellikle bu piyasada öne çıkan ve teknik bir bilgi olan Ters Omuz Baş Omuz (Tobo) formasyonu hakkında kendilerine soru soruldu.

Tablo 8. Öğrencilerin Tobo Formasyonu Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

	Evet	Hayır	Bilmiyorum	Toplam
Uzun süreli tecrübe sahibiyim.	5	40	11	56
Sosyal medyadan duyduğum kadar bilgi sahibiyim.	5	16	38	59
Popüler olması nedeniyle bilgi sahibiyim.	3	29	37	69
Fazla bir fikrim yok.	2	10	56	68
Toplam	15	95	142	252
T:0,000				

Tablodan da görüleceği üzere öğrencilere Tobo formasyonu hakkında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar, konuya dair bilgi düzeylerinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Veriler, öğrencilerin bilmedikleri bir yatırım aracına yüksek bir ilgi duyduklarını fakat bu ilgiye eşlik eden bir bilgiye yeterince sahip olmadıklarını göstermektedir. Yapılan testte $T=0,000$, $0,05$ 'ten küçük olduğu için, "H.5.Öğrencilerin kripto paralara yüksek ilgilerine rağmen yetersiz olan finansal okuryazarlık seviyeleri ters seçim yapmaları ve para kaybetmeleri üzerinde etkili olmaktadır" şeklindeki hipotez doğrulamaktadır. Nitekim aşağıdaki tabloda yer aldığı şekliyle, öğrencilerin kripto para yatırımı yaparken değişik alanlarda araştırma yapma düzeylerinde yetersizlik bu hipotezi desteklemektedir.

Tablo 9. Kripto Paraları Alırken Çeşitli Alanlarda Araştırma Yaparım

	Sayı	%
Evet	109	42,4%
Bazen	78	30,4%
Hayır	59	23,0%
Cevapsız	11	4,3%
Toplam	257	100,0%

Katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlardan hareketle şu rahatlıkla söylenebilir ki yatırım yapanların çoğunluğu kripto para satın alırken yeterli düzeyde araştırma yapmamaktadır. Tabloda da görüleceği üzere araştırma yapan kesim %42,4 olmasına karşın araştırmayı bazen yapan ya da yapmayan kişi oranı toplamda %53,4'tür. Konuya dair kavramsal tartışmanın yapıldığı kısımda belirtildiği üzere, finansal okuryazarlığın yetersizliği, yatırımcıların piyasada yön tahlili yapamamalarına ve böylece yanlış yatırımlara yönelerek ters seçim yapmalarına yol açmaktadır (Akerlof 1970: 489). Araştırma sonuçları bize, öğrencilerin çoğunluğunun kripto para piyasasında ters seçim yapmalarında finansal bilgisizliğin rolünün olduğunu göstermektedir. Kaldı ki öğrencilerin araştırma yapmaları doğru yatırım yapmaları için yeterli olmayabilmektedir. Çünkü söz konusu piyasa çok karmaşık ve tahmin edilebilir değildir. Fakat buna karşın öğrenciler yüksek risk aralığında yatırım yapmaya devam etmektedirler.

Tablo 10. Öğrencilerin Riske Rağmen Kripto Paralara Yatırım Yapma İştahı

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	12	4,7%
Katılmıyorum	1	0,4%
Kararsızım	44	17,1%
Katılıyorum	52	20,2%
Kesinlikle katılıyorum	138	53,7%
Boş	10	3,9%
Toplam	257	100,0%
T=0,000		

“Kripto paraları riskli olduğunu görsem de gelecek vaat ettiği için yatırım yapmanın mantıklı olduğunu düşünüyorum” şeklindeki ifadeye dair katılımcıların verdikleri yanıtlar, risklerine rağmen öğrencilerin kripto paralara artan yönelimlerini gözler önüne sermektedir. Öğrenciler kripto paraların riskli olduğunun farkında olmalarına rağmen, sözü edilen paralara karşı yüksek yatırım iştahına sahiptirler. Dahası, kripto paraların geleceği konusunda umutludurlar. İçerdiği riske rağmen kripto paralara yatırım yapılmasının mantıklı olduğu düşüncesi ancak bu paraların geleceğinin “parlak” olacağına dair bir beklenti ya da umut ile açıklanabilir. Öğrencilerin risk almalarının gerisinde, kripto paraların finansal geleceğine dair olumlu beklentileri, mevcut ekonomik, sosyal durumun olumsuzluğu ve gelecek kaygısı önemli bir faktör olarak rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra kısa yoldan para kazanmak, zengin olmak isteği ve gelecek kaygısını azaltmak gibi nedenler de yatabilmektedir. Bunları anlamak için öğrencilere sorulan “Geleceğine dair kaygı veya endişe duyuyor musun (İşsiz kalma, geçinememe vs.)?” açık uçlu soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

Tablo 11. Öğrencilerin Geleceğe Dair Görüşleri

G.1	Fazlasıyla endişe duyuyorum.
G.2	Elbette kaygım ve endişem var.
G.3	Geleceğe dair her zaman bir kaygı var tabii.
G.4	Tabii ki de. İşsiz kalma, aile olamama korkusu, geçinememe hepsinden korkuyorum.
G.5	Bu endişeleri kelimelere dökmem mümkün değil gibi (karamsarlıkla).
G.6	Evet, çok feci bir şekilde duyuyorum.
G.7	Değişen şartlar ve oynak piyasa olduğu için endişe duyuyorum.
G.8	Her Türk genci gibi bende kaygı ve endişe duyuyorum. Yaşam gittikçe zorlaşıyor.
G.9	Tabii ki endişe duyuyorum.
G.10	Çok fazla kaygım var o konuda.
G.11	Evet duyuyorum.
G.12	Evet duyuyorum mutlu olamayacağımı düşünüyorum.
G.13	Geleceğe dair endişe duyuyorum.
G.14	En çok endişelendiğim şeyler.
G.15	Okuduğum bölüm anlamında zaten bir şey olabileceğimi düşünmüyorum.
G.16	Evet, endişe duyuyorum.

G.17	Türkiye’de yaşadığım için ekonomik şartlar nedeniyle endişe duyuyorum.
G.18	Evet duyuyorum.
G.19	Hep endişeliyim zaten. Malum iş bulmak çok zor
G.20	Duyuyorum elbette. Bu kaygı ve endişe her geçen gün büyüyor.

Verdiği yanıtlar göz önüne alındığında katılımcıların geleceğe dair hemen hepsinin yüksek bir kaygı duydukları görülmektedir. Ekonomik koşulların olumsuzluğu, işsizlik, geleceğe dair taşınan negatif duygular kaygının bileşenlerini oluşturmaktadır fakat söz konusu kaygının bileşenlerinden en büyük payı ekonomi almaktadır. Daha doğrusu katılımcılar gelecek kaygısı ile ekonomiyi aynı sözcüğün eş anlamı gibi görmektedirler. Bu da öğrencilerin bu kaygıyı giderecek ekonomik yatırımlar yapmalarına yol açmaktadır. Öğrenciler yükselen kaygıya paralel oranda risk almaktadırlar.

Öğrencilerin kripto paralara bilgilerinin gerisinde geleceğe dair umutlu olma düşüncesi etkili olmaktadır. Nitekim aşağıdaki tablo bu ilişkiyi gözler önüne sermektedir:

Tablo 12. Gelecek Kaygısı ve Kripto Paralara Yönelme

G.1	Kesinlikle bununla alakası var.
G.2	Aslında bu endişeyle pek bir alakası yok.
G.3	Aslında var. Bizim ülkede her zaman yandan bir bildiğin meslek olacak derler
G.4	Yok yatırımlarım onlarla bir alakası yoktu. Endişelerim 2020’den sonra arttı.
G.5	Aslında tam olarak da bu yüzden kripto paralara yatırım yapıyorum.
G.6	Aslından en çok bunla alakası var.
G.7	Bu durum aslında öyle.
G.8	Bu endişe durumum da kripto yatırımlarım için bir etmen.
G.9	Var, ileride geçinemem, işsiz kalırım veya hedeflerime ulaşamam korkusu.
G.10	Bu endişelerle bir alakası yok.
G.11	Hayır yok.
G.12	Hayır yok.
G.13	Yani bir nevi yatırımlarım amacı da bu.
G.14	Tam anlamıyla etkisi var diyemem ama kesinlikle payı var diyebilirim.
G.15	Yani kendime göre en iyi konuma ulaştım. Bu da hobilerimden para kazanmak oldu.
G.16	Evet, var. Belki bu yatırımlarım bir işe yarar da en azından gelecek kaygısı çekmem.
G.17	Yani tabii, kolay yoldan herkes zengin olma peşinde. Bizde bir deneyelim dedik.
G.18	Hayır, kriptoyu ayrı olarak kenarda tutuyorum.
G.19	Evet var. Bu nedenle kısa yoldan para kazanmanın peşindeydim.
G.20	Aslında yok. En azından şu an için ihtiyaçlarımı karşılayabilmek adına yatırım yaptım.

“Kripto paralara yaptığınız yatırımların bu endişeyle alakası var mı?” sorusuna, öğrencilerin büyük bir bölümü var şeklinde yanıt vermişlerdir. Geleceğe dair “ortak endişeleri” olan öğrenciler, sözü edilen endişe nedeniyle kendilerini garanti altına almak ve hayat pahalılığına karşı ek gelir elde etmek, bir iş yapmak ve bir işe yaramak duygusuyla kripto paralara yönelmektedirler. Fakat kripto paralara yönelik ilgi sadece ek gelir veya biraz para kazanmak isteğinden değil, “yüksek gelir elde etmek” ve de G.17’nin, “kolay yoldan zengin olmak” ifadesinde belirtilen bir istekle de ilgili olmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere kısa yoldan zengin olmak düşüncesi kripto para yatırıma yönelmede önemli bir etkidir. Bu bağlamda öğrencilere yöneltilen, “Kripto paralardan ne ölçüde para kazanmayı hedefliyorsunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların verdikleri yanıtlar bu tespiti desteklemektedir.

Tablo 13. Öğrencilerin Kripto Paralardan Kazanç Beklentileri

G.1	Çoğu insan gibi ben de fazlasıyla büyük meblağlar hedefliyorum.
G.2	Tahmini olarak en azından 2M\$ kazanmayı hedefliyorum.
G.3	Bir meslek haline geliyor bu. Yani inşallah öyle de devam eder (gülerek).
G.4	Yani bir en azından 3000 TL falan kazanmayı bekliyordum.
G.5	(Cevap yok)
G.6	Herkesin “bu kadar parayı ne yapacaksın” dediği raddeye gelmek istiyorum.
G.7	Hayatımda istediğim şeyleri rahatça alacak zamana kadar kazanmayı hedefliyorum.
G.8	100.000 \$ kazanmayı hedefliyorum.
G.9	Buradan kazandığım para için hedefim olarak milyoner olmak istiyorum.
G.10	Tahmini 8-9 bin \$ işimi görür gibi.
G.11	Yaptırdığım paranın 150-200 katı para kazanmayı hedefliyorum.
G.12	O dönemlerde 3-5x oluyordu. Bende 3 katı düşünüyordum. Paramın yarısını kaybettim.
G.13	Kaldıraçlı işlem yapıyorum. Bilmeyen çok para kazanma umuduyla girmesin bu işlere.
G.14	Belirli limitlerim yok. Rahat bir yaşam sunacak kadar para kazanmak istiyorum.
G.15	Bunu bir meslek olarak yapmak istiyorum diyebilirim.
G.16	Dünya seyahati yapacak kadar para kazanmak istiyorum.
G.17	Gideceği yere kadar gitmek isterim. Benim için bir sınırı olmaz.
G.18	Yaptırdığım paranın en aşağı iki üç katı kadar.
G.19	İlk yatırım yapmaya başladığımda ev araba alacak kadar.
G.20	Az bir miktar, Kişisel ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar kazanmak istiyorum.

Görüldüğü üzere öğrencilerin kripto paralardan beklentileri, gündelik kişisel ihtiyaçları karşılamaktan 2 milyon dolar akdar kazanmaya varan bir skala içindedir. Fakat bu skalada günlük kişisel ihtiyaç beklentileri olan kişi çok azdır. Genele bakıldığında milyoner olmak, dünyayı gezecek kadar para sahibi olmak gibi hayli yüksek beklentiler ön plandadır. Bu da öğrencilerin taşıdığı yüksek risklere karşın, büyük paralar kazanma hayaliyle kripto paralara yöneldikleri anlamına gelmektedir. Söz konusu beklentileri klasik yatırım araçlarıyla veya çalışarak elde etmenin gençler için artık tek bir seçenek olmadığı görülmektedir. Hatta kripto para yatırımcılığının bir meslek gibi algılandığı şeklindeki ifadeler, yüksek riskli ve spekülatif yatırım olan kripto paralara karşı duyulan ilginin sıradan

bir ilgi olmaktan çıktığını göstermektedir. Son üç tablonun verileri, H.6. “Öğrencilerin yüksek risk taşımaya rağmen kripto paralara yatırım yapmalarının gerisinde gelecek kaygısını azaltmak, umutsuzluğu bir nebze gidermek, kısa yoldan para kazanmak ve zengin olmak gibi hedefler yatmaktadır” şeklindeki hipotezin doğrulandığını göstermektedir.

Sonuç

Araştırmada elde edilen veriler ve saha gözlemleri, lisans öğrencilerinin kripto paralara büyük ilgi duyduklarını göstermektedir. Kripto paralara duyulan bu ilginin gerisinde birçok sosyolojik faktör bulunmaktadır.

Öncelikle kripto paralar, mevduat, arsa ve altın gibi geleneksel yatırım araçlarının yerini almaktadır. Bunda internetin ve çağın ruhunu oluşturan sanal yaşamın yaygınlaşması oldukça etkili olmaktadır. Özellikle bilgisayar, tablet ve akıllı telefon kullanan yeni kuşaklar, kripto para gibi sanal finansal oluşumları daha hızlı tanımakta, onlara karşı daha fazla ilgi duymakta ve yatırım yapmaktadırlar. Özellikle sosyal ağlar, öğrencilerin bu alana yönelimini etkileyen önemli bir faktör olarak iş görmektedir.

Öğrencilerin kripto paralara olan ilgilerinin hem nedeni hem de bu ilgiyi hızlandıran bir diğer faktör Covid-19 pandemisidir. Zira bu dönemde özellikle sokağa çıkma kısıtlaması ile birlikte evde kalma ve evde çalışma durumu, bahsedilen interaktif ortamlara daha fazla yönelmeyi ve onlara zaman ayırmayı beraberinde getirmiştir.

Öğrencilerin kripto paralara dair artan ilgisinde, sözü edilen paraların popüler hale gelmesi önemli bir etken olmaktadır. Özellikle sosyal medya yayınları, bu popülerliği tetiklemektedir. Popüler olan kripto paralara yönelim artmakta, artan yönelim de sürü psikolojisini tetiklemektedir. Çalışmada analiz edildiği üzere çok küçük bir grubun bir dönem çok iyi para kazanmasının oluşturduğu “ben de kazanabilirim” düşüncesi, bilgili bilgisiz birçok kesimi ve bu çalışmanın konusunu oluşturan öğrencileri bu alana yönlendirmektedir. Sürü psikolojisi ile hareket eden öğrenciler iktisadi olarak gafil avlanabilmektedir.

Öğrencilerin kripto paralara yönelmelerinde mevcut ekonomik koşullar, söz konusu koşulların ürettiği işsizlik, geleceğe dair umutsuzluk da fazlasıyla etkilidir. Bu nedenle aslında bu piyasaya girmek onlar için iş sahibi olmak, bir iş yapmak, bir şeyle meşgul olmak ve bir işe yaramak anlamına da gelmektedir.

Kripto paralara yönelimi arttıran diğer bir neden de çağın karakteristiği olan hızın da etkisiyle, öğrencilerin kısa yoldan ve bir an önce zengin olmak şeklinde tezahür eden hayalleridir. Öğrenciler “emeksiz yemek” olarak tabir edilen şekliyle “çalışmadan kazanmak”, “paradan para kazanmak” şeklinde bir duyguyla ve gençlik cesaretlerinin de yön vermesiyle sahte bir yüksek girişimci ruhuyla hareket edebilmektedirler. Özellikle yükselişlerin olduğu durumlarda alım satım yapmayıp kazanamayan kişiler kendilerine dahi enayi, akılsız muamelesi gösterebilmektedirler. Orta ve yaşlı kesimin daha temkinli olduğu fakat öğrencilerin çok daha gözü kara olduğu bu dönem, birçok bakımdan ciddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Sabırla değil, panikle hareket edebilen öğrenciler para kaybedebilmektedirler. Zira yaptıkları yatırımların riski konusunda yeterli bilgi sahibi olmamaları nedeniyle, öğrenciler, bazen ve çoğu zaman maddi kayıp ve hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. Çünkü söz konusu paralara yön veren, finansal piyasa tabiriyle “köpek balıkları”, yeri geldiğinde spekülatif müdahalelerle fiyatları yükseltip düşürebilmektedirler. Böylece tek ve küçük bir gelirini kaybedebilen öğrenciler sonuçta stres, üzüntü ve depresyon yaşayabilmektedirler. Henüz kaybetmenin ne olduğunu, kaybetmenin de bir tecrübe gerektirdiğini bilmeyen öğrencilerin, bunu psikoloji travma çok ağır bir biçimde yaşamaları onları birçok bakımdan olumsuz etkileyebilmektedir.

Ortaya çıktığından itibaren özellikle gençler tarafından büyük bir ilgi gören kripto paralar yüksek işlem hacmine, yükseliş veya düşük konusunda büyük bir oynaklığa yani volatiliteye sahiptir. Çalışma esnasında geçen iki yıllık sürede katılımcıların vurgu yaptığı bu oynaklığa finansal olarak şahit olunmuştur. Yüksek volatilitenin yatırımcı açısından büyük bir risktir. Ancak kripto paraların barındırdığı yüksek risk karşısında öğrencilerin yeterli finansal okuryazarlığa sahip olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle ürünün kalitesini ve ederini bilmeden, zamanlamasını iyi ayarlamadan ters seçim yapabilmektedirler. Bunu yaparken; sosyal medyada popüler olan kripto paraları görerek yüksek fiyat seviyelerinden satın alıp zarar edebilmektedirler. Bu oynaklığın getirdiği yüksek risklere sahip kripto paralarda yaşanan ani düşüşler, uyguladıkları stratejiler nedeniyle profesyonel yatırımcılar tarafından en az zararla atlatılabilmektedir. Nitekim yeri geldiğinde “zarar kes” sistemini çalıştıran yatırımcılar kayıplarını minimize edebilmektedirler. Fakat çalışmada elde edilen verilerden de anlaşılacağı üzere iyi düzeyde finansal okur yazar bilgisine sahip olmayan, bu nedenle de örneğin “zarar kes” deneyimine sahip olmayan öğrenciler, gerçeklikten uzak bir biçimde “nasıl olsa çıkar” umuduyla hareket etmektedirler. Bu da öğrencilerin maddi kayıplarının katlanmasıyla sonuçlanmaktadır.

Büyük riskler büyük kayıplar, büyük kayıplar büyük stres demektir. Öğrencilerin bir kısmı para kaybettiklerinde ve özellikle kendileri açısından tek gelir kaynağı olan öğrenim kredilerini kaybettiklerinde yaşadıkları stres ve üzüntü büyük olmaktadır. Fakat kayıplara verilen tepki öğrencilerde aynı şekilde olmamaktadır. Bazıları büyük bir üzüntü ve strese yaşarken bazıları kayıp durumlarında o denli üzüntü yaşamamaktadır. Bunda kaybettikleri paraları çalışarak kazanmamış olmaları etkili olabilir. Nitekim aileden gelen paralar veya aldıkları öğrenim kredilerini kripto paralara yatırım için kullandıklarından kayıp durumunda ciddi etkilenmemektedirler.

Kaynaklar

- Akerlof, Georges A. (1970) “The Market for ‘Lemons’: Quality Uncertainty and the Market Mechanism”, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 84, No. 3. Aug., 488-500.
- Akın, Işık, (2017), “*Davranışsal Finans Açısından Yatırımcıların Kararlarının İncelenmesi*”, *Journal of Academic Value Studies*, Cilt: 3, Sayı: 15, 11-21.
- Arıkan, Rauf (2018), “Anket Yöntemi Üzerinde bir Değerlendirme”, *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 97-159.
- Baki, Adnan ve Tuba Gökçek (2012), “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel bir Bakış”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 42 (11), 1-21.
- Cihangir, Mehmet vd. (2019), “Bitcoin Piyasasına Katılım Eğilimi: Farklı Üniversite Öğrencileri Üzerinde Ankete Dayalı bir Değerlendirme”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 4, 505-522.
- Doğan, Şeyhmus (2020), “Dijital Çağda Paranın Dönüşümü: Kripto Para Birimleri ve Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 3, 859-870.
- Erdoğan, Meltem (2008), “Bankacılık Sektöründe Asimetrik Bilgi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 20, 1-20.
- Haber, Stuart ve W. Scott Stronetta (1991), “How To Time-Stamp a Digital Document”, *Journal of Cryptology*, Sayı: 3, 99-111.
- Kahveci, Nuri ve Yahya Bilginer (2021), “Çağdaş İslâm Hukukçularının Kripto Paraların Meşruiyetine Dair Görüşlerinin Analizi”, *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 257-285.
- Karabıyık, Lale ve Adem Anbar (2007), “Volatilitenin ve Varyans Swapları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 35, 62-77.

- Karaca, Hüseyin Sami (2018), "Türkiye'de Finansal Okuryazarlık ve Erişim 2018", *Analitik İçgörü Merkezi Boğaziçi Üniversitesi*, https://www.teb.com.tr/upload/PDF/TEB-FOE-Rapor-2018_website.pdf (e.t. 01.09.2021).
- Karataş, Zeki (2015), "Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma Yöntemleri", *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Kılıç, Yunus vd. (2015), "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Nisan, 129-150.
- Kripto Para Ekonomisi* (2018), ed. Volkan Alptekin, İsmail Metin, Ahmet Tayfur Akcan, Konya: Eğitim Kitapevi.
- Korkmaz, İlknur ve Nil Esra Dal (2020), "Kıtlık Teorisi ve Bandwagon Etkisi Çerçevesinde Covid-19 Salgınınin Tüketici Davranışı Açısından İncelenmesi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 11, 88-125.
- Mergen Bayer, Yasemen (2019), *Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması*, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı.
- Metin-Orta, İrem (2020), "Fear of Missing Out, Internet Addiction and Their Relationship to Psychological Symptoms", *Jourbak of Addictions*, 7 (1), 67-73.
- Minutolo, Marcel C. et al. (2022), "Impact of COVID-19 Effective Reproductive Rate on Cryptocurrency", *Financial Innovation*, 8:49.
- Nakamoto, Satoshi (2008), "A Peer to Peer Electronic Cash Sytem", <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
- Sarkodie, Samuel Asumadu et al. (2022), "COVID-19 Pandemic Improves Market Signals of Cryptocurrencies–Evidence from Bitcoin, Bitcoin Cash, Ethereum, and Litecoin", *Finance Research Letters*, 44, 102049.
- Sel, Ahmet (2020), "Pandemi Sürecinde Altın Fiyatları ile Kripto Para İlişkinin Makine Öğrenme Metotları ile İncelenmesi", *İstatistik ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: 2, 85-98.
- Schmitt-Beck, Rüdiger (2008), "Bandwagon effect. In W. Donsbach", *The International Encyclopedia of Communication*, Vol. 2, 308-310. Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Teker, Türker vd. (2020), "Bitcoin ve Kripto Paralar Hakkında Çıkan Haberlerin Bitcoin Fiyatları Üzerine Etkisi", *Maliye ve Finans Yazıları*, Sayı: 113, 65-74.
- Tufan, Cenk ve Reyhan Sarıçiçek (2013), "Davranışsal Finans Modelleri Etkin Piyasa Hipotezi ve Anomalilerine İlişkin Bir Değerlendirme", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 2, 159-182.
- Uçkun, Nurullah ve Lokman Dal (2021), "Kripto Para Yatırımcılarında Finansal Risk Toleransı", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 89, 155-170.
- Yılmaz, Cengiz ve Emine Sarıgöllü (1982), "Kişilerin Risk Eğilimi ve Birikimlerini Yönlendirme Kararları Üzerine Görgül Bir Çalışma", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, 99-109.

İnternet Kaynakları

- URL-1: Blockchain Times (16 Haziran 2020), "The Global Distribution of Crypto Traders", <https://blockchaintimes.news/2019/05/13/the-global-distribution-of-crypto-traders/> (e.t. 27.06.2021).
- URL-2: Bloomberg (16 Aralık 2017), "Dünyanın en büyük Bitcoin borsalarından biri hacklendi", <https://businessht.bloomberght.com/teknoloji/haber/1757535-dunyanin-en-buyuk-bitcoin-borsalarindan-biri-hack-lendi> (e.t. 02. 07. 2021).
- URL-3: Bloomberg (23 Haziran 2021), "South African Brothers Vanish, and So Does \$3.6 Billion in Bitcoin", <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-06-23/s-african-brothers-vanish-and-so-does-3-6-billion-in-bitcoin.e> (e.t.02. 07. 2021).
- URL-4: Euronews and AP (16 Nisan 2021), "Turkey has just banned the use of cryptocurrencies and Bitcoin is already feeling the starin", Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2021/04/16/turkey-has-just-banned-the-use-of-cryptocurrencies-and-bitcoin-is-already-feeling-the-stra> (e.t. 31.05.2021).
- URL-5: Independent Türkçe (6 Kasım 2019), "Bitcoin'in 2017'deki rekor fiyat artışına tek bir kişi sebep olmuş", <https://www.indytrk.com/node/88996/ekonomi%CC%87/bitcoinin-2017deki-rekor-fiyat-art%C4%B1%C5%9F%C4%B1na-tek-bir-ki%C5%9Fi-sebep-olmu%C5%9F#:~:text=Yeni%20bir%20C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmaya%20g%C3%B6re%2C%20Bitcoin,kripto%20para%20taciri%20neden%20oldu.&text=Bir%20saatten%20az%20bir%20s%C3%BCre,bin%20Bitcoin'in%20sat%C4%B1%C5%9F%C4%B1yla%20tetiklenmi%C5%9Fti> (e.t. 04.07.2021).
- URL-6: İletişim ve Marka Deneyimi Grubu (27 Haziran 2018), "Türkler Dijital Paranın Geleceğine İnanıyor" ING BANK, https://www.ing.com.tr/F/Documents/27062018_ING_IIS_BB.pdf (e.t. 25.06.2021).
- URL-7: T.C. Resmî Gazete (16 Nisan 2021), "Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik", Sayı: 31456.
- URL-8: World Economic Forum (18 Şubat 2021), "These Are The Countries Where Cryptocurrency Use Is Most Common", <https://www.weforum.org/agenda/2021/02/how-common-is-cryptocurrency/> (e.t. 31.05.2021.)
- URL-9: <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/powell-kripto-para-odeme-degil-spekulasyon-araci-6329537/> (e.t.15.08.2022).
- URL-10: <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/powell-kripto-para-odeme-degil-spekulasyon-araci-6329537/> (e.t.15.08.2022).